

TÜRK-İŞ'in

Türkiye
Cumhuriyeti
Anayasa
Tasarısına
İlişkin görüşü

31.88

ÜR

980

176

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

TÜRK-İŞ
Bilgi Merkezi

Tarih:.....

Demirbaş No: **7176**.....

Tasnif No: **331.88.Tac...T**

TÜRK-İŞ'in

Türkiye
Cumhuriyeti
Anayasa
Tasarısına
İlişkin Görüşü

Bilgiye göre işlenmiştir

1. Oniki Eylül Demokrasiyi Koruma ve Kollama Harekâtı'nın önde gelen hedefi, 12 Eylül 1980 öncesinin derin acılara yol açan sarsıntısını geride bırakmak ve kaderde, kıvançta, tasada ortak bir ulus olarak, bölünmez bir bütün halinde, Atatürk ilkelerinin ve devrimlerinin yol göstericiliği ile demokrasiyi yeniden kurmak ve sürekli kılmaktır.

12 Eylül 1980 sonrasında bu hedefe ulaşılabilmesi için sürdürülen çalışmalarda Danışma Meclisi'nin kurulmasından sonraki ilk somut sonuç, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Tasarısı'nın hazırlanmasıdır.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) açıklanan Anayasa Tasarısı karşısında derin bir kaygı içindedir.

TÜRK-İŞ'e göre, bu Anayasa Tasarısı benimsendiği takdirde sağlıklı bir demokrasi kurulamaz ve geleceğe de güvenle bakılamaz.

2. TÜRK-İŞ'in anayasal çalışmalardan kaynaklanan kaygıları yeni değildir; Danışma

Meclisi Anayasa Komisyonu'nun kurulmasından yıllar öncesine, 1961 Anayasasının değiştirilmeye çalışıldığı günlere uzanır.

1961 Anayasasının «demokrasi ve özgürlük anlayışı», kurmaya çalıştığı devlet biçimi ve ekonomik ve sosyal alanda bu devletten bekledikleri, Türk İşçileri için büyük bir önem taşımıştır.

Anayasanın Batı demokrasisinden ne anladığı ve bu çerçevede Devlet'e ne görevler verdiği genel gerekçesinde açıktır. Buna göre, «...**Batı demokrasisi, hürriyetçi yollardan daha fazla hürriyet elde etme rejimidir. Çağımızın karmaşık sosyal ve iktisadî dünyası içinde daha fazla hürriyet ise, iktisadî ve sosyal bakımdan zayıf olan kişileri, grupları korumak, bunların maddî ve manevî varlıklarını geliştirmek şartlarını hazırlamak ve bunlara klâsik hak ve hürriyetleri yanında iktisadî ve sosyal haklar tanımakla kabildir. Zamanımızın demokratik devleti bu ödevle sahiptir. Devlet hayatı içinde bu himayenin ve hizmetlerin sağlanmasını istemek de sosyal bir haktır. Türkiye de çağdaş bir demokrasinin gereklerini yerine getirmek için bu yolda yürümek zorundadır...**»

Türk işçi hareketi Anayasanın işaret ettiği yolda yürümeye çalışmış, işveren çevreleri ise, tüm çalışmalarında bu gidişi durdurmanın yollarını aramıştır.

Geçirdiğimiz on yıl içinde, lokavtın Ana-

yasada kurumlaştırılması, grev hakkının kısıtlanması, hak grevlerinin kaldırılması, sendika üyelik aidatlarının işçi ücret bordolarından kesilmesinin önlenmesi istekleri hep bu amaçla ortaya atılmıştır.

On yıl sonra, 1982 Türkiye'sinde Türk işçi hareketi ,gene aynı isteklerle, gene aynı sorunlarla karşı karşıyadır.

3. Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu'nun hazırladığı Anayasa Tasarısı karşısında Türk işçi hareketinin derin bir kaygı içinde olması yersiz değildir.

Türk toplumunun siyasal rejim tercihi bellidir. Türk toplumu için bu tercih çağdaş özgürlükçü ve çoğulcu demokrasidir. Tercih böylesine belirli olduğunda, kurucu iktidara da düşen, çağdaş özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin tüm koşullarına uymak, bu koşulları toplumun temel düzeninde yerli yerine oturtmaktır. Kurucu iktidar, en azından, toplumda hakim olan değer yargılarına saygı göstermek zorundadır. Bu, ortaya konacak eserin uzun ömürlü olabilmesinin de bir koşuludur.

Kaygıya yol açan birinci sebep, Anayasa Tasarısının Türk Toplumunun tercihini tam olarak yansıtamamasıdır. Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin temelinde kişiye «güven» esası vardır. Anayasa Tasarısında ise Türk Ulusuna güvenilmediği bellidir. Bu güvensizlikle demokrasiyi özgürlükçü ve çoğulcu yapacak ilkeler dışlanmış, top-

lumdaki sosyal güçler dengesi dikkate alınmamış, toplumun siyasi rejim tercihinine de, gerçeklerine de uymayan bir metin hazırlanmıştır.

4. Türk Ulusuna duyulan güvensizliğin belirgin örnekleri, «kamu özgürlükleri»ne ilişkin düzenlemelerdedir. Haklı olarak belirtildiği gibi, Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu'nun başlıca kaygısı, «vatandaşı devlete karşı değil, devleti vatandaşa karşı korumak» olmuştur.

Sosyal ve ekonomik hak ve ödevler alanında yapılan ise, yıllardır olduğu gibi, 12 Eylül sonrasında da ortaya konan «işveren isteklerini» Anayasada kurumlaştırma çabasıdır. Bu yoldan çoğulcu, özgürlükçü demokrasiyi ayakta tutacak bir başka kurum, özgür ve bağımsız sendikacılık hareketi tahrip edilmeye çalışılmış, oy'a indirgeli bir demokrasi düzeninden ibaret bir yapıya yarınlara için umut bağlanmıştır.

Anayasa Tasarısında sadece kamu özgürlüklerine değil, siyasal geleceğe de kuşku ile bakılmaktadır. Türkiye'den, «çağdaş uygarlık düzeyine», toplumdan geniş ölçüde soyutlanması düşünülen siyasal partiler önderliğinde ulaşması beklenmektedir, yargısına, kuşku ile bakılan, basını suskun, sendikası, derneği etkisiz, siyasal katılma yolları tıkalı bir düzenin, Türk Toplumunun siyasal rejim tercihinin temsil ettiği ileri sürülemez.

5. Çağdaş özgürlük anlayışı, kişileri, bir yandan, klâsik özgürlüklerle beraber sosyal ve ekonomik haklarla donatırken, öte yandan, devleti, yoksulluğu ortadan kaldıracak önlemleri almak ve herkese insanca yaşama koşulları sağlamakla görevli sağlar. Koruyucu haklar ve özgürlükler, isteme hakları katılma hakları ve özgürlükleri olarak sınıflandırılabilir olan bu kamu özgürlüklerinde, özgürlüğün kural, sınırlandırmanın ise istisna olması gereklidir. Özgürlük ancak, toplum yaşamının bozulmamasını sağlamak ve kendisinden herkesin yararlanabilmesini mümkün kılmak amacıyla sınırlandırılabilir. Bu yapılırken, hak ya da özgürlüğün özüne dokunulmayacaktır. Bir hak ve özgürlüğün amacına uygun kullanılmasını son derece zorlaştıran ya da onu kullanılmaz duruma düşüren kayıtlara bağlanması halinde; o hak ya da özgürlüğün özüne dokunulmuş olur.

Çağdaş Batı demokrasilerine özgü bu anlayış, Anayasa Tasarısında tersine çevrilmiş, sınırlama kural, özgürlük istisna yapılmıştır. Hemen her alanda hakkın özü çiğnenmektedir. Örneğin «basın hürdür, sansür edilemez» diyen Tasarı, basılmamış, yayınlanmamış eserlerin dahi suç oluşturacağını, yayın organlarının temelli kapatılabileceğini, «zamanında» haber verme gibi bir kurala uyulacağını ve bunun basın dışı organlarca saptanacağını, kitle ve iletişim araçlarından yararlanmanın izine bağlanabileceğini belirtip, genel

zapt ve müsadere olanağını kabul ederek, yargı kararı olmaksızın basılmış eserlerin toplatılması usulünü öngörerek, sansürü aşan bir düzenlemeyi gerçekleştirmiştir. Aynı yaklaşım tüm kamu özgürlüklerinde egemendir. Çoğulcu demokrasinin temellerinden olan dernek kurma özgürlüğünde yapılan sınırlamalar aynı izleri taşımaktadır. Çalışma hayatını düzenleyen hükümlerde sendikacılığın yapılmasını olanaksız kılan, toplu sözleşme hakkını da, grev hakkını da zedeleyen bir yol seçilmiştir.

Sınırlamayı kural, özgürlüğü istisna yapan bir anlayışın Türk Toplumunun siyasal rejim tercihini temsil ettiği savunulamaz.

6. Anayasa Tasarısına göre, Türkiye bir «**sosyal devlet**»tir. Sosyal devlet kişilere yalnız klâsik özgürlükleri sağlamakla yetinmeyip, onların insan gibi yaşamaları için zorunlu maddi ihtiyaçlarını karşılamalarını da kendine görev kabul eden devlettir. İktisaden zayıf olan kişiler, özellikle işleri bakımından başkalarına bağımlı olan işçiler, dar gelirliler, Devlet tarafından korunacaktır. 1961 Anayasasının 41. maddesinde belirtildiği gibi, «**iktisadî ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre**» düzenlenecektir. Gene 1961 Anayasasının 42 nci maddesinde açıklandığı gibi Devlet, «**çalışanların insanca yaşamaları ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal iktisadî ve malî tedbirlerle çalışanları koruyacak-**

tır.» Sosyal devletin bu ödevleri Anayasa Tasarısından atılmıştır. Tasarlanan yeni yapıda Devletin «**çalışanları koruyucu sosyal, iktisadî ve malî tedbirler alma ödevi**» yoktur. Devlet, Tasarının 51 nci maddesine göre, artık, «... **işçi-işveren ilişkilerinde menfaatler dengesini ve çalışma barışını koruruyacak**»tır... Anayasa Tasarısının bu «**dengeyi korumak için**» (!) bulduğu çözüm ise, «**işçi hak ve özgürlüklerini kısıtlamak, bazı kesimler için ortadan kaldırmak**»tır. Böyle bir devlet, sosyal devlet değildir.

7. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) 19 Temmuz 1982 günü yaptığı açıklamada, «**Anayasa Tasarısının özellikle ekonomik hak ve özgürlükler alanındaki yegâne kaynağı, son on yıldır Türk işverenlerinin raporlarıdır, bu raporlara geçen görüşleridir**» demiştir.

Bu konuda TÜRK-İŞ'in yargısı bellidir: Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu Anayasa Tasarısını işveren isteklerine alet etmiştir. Bu, delillerle, sabittir. Bu iddianın kanıtlanabilmesi için Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)'nin son on yıllık çalışma raporlarını, özellikle, 12 Eylül 1980 sonrasında, Nisan 1982'de onödöncü genel kurullarına sunulan raporu ve «Türkiye Cumhuriyeti Yeni Anayasası Üzerine Görüşler, Düşünceler, Öneriler» başlıklı Danışma Meclisi'ne sunulan TİSK Raporu'nu incelemek yeterlidir. Bu belgelerde yer alan görüşlerden bazıları, imkân

zapt ve müsadere olanağını kabul ederek, yargı kararı olmaksızın basılmış eserlerin toplatılması usulünü öngörerek, sansürü aşan bir düzenlemeyi gerçekleştirmiştir. Aynı yaklaşım tüm kamu özgürlüklerinde egemendir. Çoğulcu demokrasinin temellerinden olan dernek kurma özgürlüğünde yapılan sınırlamalar aynı izleri taşımaktadır. Çalışma hayatını düzenleyen hükümlerde sendikacılığın yapılmasını olanaksız kılan, toplu sözleşme hakkını da, grev hakkını da zedeleyen bir yol seçilmiştir.

Sınırlamayı kural, özgürlüğü istisna yapan bir anlayışın Türk Toplumunun siyasal rejim tercihini temsil ettiği savunulamaz.

6. Anayasa Tasarısına göre, Türkiye bir «**sosyal devlet**»tir. Sosyal devlet kişilere yalnız klâsik özgürlükleri sağlamakla yetinmeyip, onların insan gibi yaşamaları için zorunlu maddi ihtiyaçlarını karşılamalarını da kendine görev kabul eden devlettir. İktisaden zayıf olan kişiler, özellikle işleri bakımından başkalarına bağımlı olan işçiler, dar gelirli, Devlet tarafından korunacaktır. 1961 Anayasasının 41. maddesinde belirtildiği gibi, «**iktisadî ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre**» düzenlenecektir. Gene 1961 Anayasasının 42 nci maddesinde açıklandığı gibi Devlet, «**çalışanların insanca yaşamaları ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal iktisadî ve malî tedbirlerle çalışanları koruyacak-**

tır.» Sosyal devletin bu ödevleri Anayasa Tasarısından atılmıştır. Tasarlanan yeni yapıda Devletin «**çalışanları koruyucu sosyal, iktisadî ve malî tedbirler alma ödevi**» yoktur. Devlet, Tasarının 51 nci maddesine göre, artık, «... **işçi-işveren ilişkilerinde menfaatler dengesini ve çalışma barışını koruyacak**»tır... Anayasa Tasarısının bu «**dengeyi korumak için**» (!) bulduğu çözüm ise, «**işçi hak ve özgürlüklerini kısıtlamak, bazı kesimler için ortadan kaldırmak**»tır. Böyle bir devlet, sosyal devlet değildir.

7. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) 19 Temmuz 1982 günü yaptığı açıklamada, «**Anayasa Tasarısının özellikle ekonomik hak ve özgürlükler alanındaki yegâne kaynağı, son on yıldır Türk işverenlerinin raporlarıdır, bu raporlara geçen görüşleridir**» demiştir.

Bu konuda TÜRK-İŞ'in yargısı bellidir: Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu Anayasa Tasarısını işveren isteklerine alet etmiştir. Bu, delillerle, sabittir. Bu iddianın kanıtlanabilmesi için Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)'nin son on yıllık çalışma raporlarını, özellikle, 12 Eylül 1980 sonrasında, Nisan 1982'de onödördüncü genel kurullarına sunulan raporu ve «Türkiye Cumhuriyeti Yeni Anayasası Üzerine Görüşler, Düşünceler, Öneriler» başlıklı Danışma Meclisi'ne sunulan TİSK Raporu'nu incelemek yeterlidir. Bu belgelerde yer alan görüşlerden bazıları, imkân

bulunabildiği oranda, Anayasa'da kurumlaştırılmış, diğer bazıları ise, Milli Güvenlik Konseyi önündeki Sendikalar Yasası ve Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası değişikliği'ne aktarılmıştır. Bu yoldan, hak ve özgürlükleri kısıtlayabilmek için kendi içinde tutarlı bir düzenleme tasarlanmıştır.

Bu nedenledir ki, işçi hak ve özgürlükleri ile ilgili Anayasa maddeleri değerlendirilirken değişiklik tasarılarının da incelenmesi ve yarın için tasarlanan tablonun tüm boyutları ile dikkate alınması öğretici olacaktır.

8. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)'nin görüşleri, kendi deyişleriyle **«hür teşebbüs görüşlerini»** temsil etmektedir. TİSK önderliğinde Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları, Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği, ve diğer bazı kurumların temsilcilerinden oluşan **«hür teşebbüs»**ün sözcüsü **«Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu»**dur.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu 12 Eylül 1980'den kısa bir süre sonra **«sosyal güç dengesinin tahribi ile sonuçlanacak önerilerini ve görüşlerini»** açıklamıştır.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'na göre, **«... sosyal sorunlara 12 Eylül 1980 tarihinden önceki bakış açısı**

Ülkemizi kötü bir ortama sürüklemiştir; bu sebeple, demokratik rejimi bir daha sarsılmayacak biçimde sağlam temellere oturtma çabasında, sosyal sorunlar —bir başka açıdan— ele alınmalıdır.» «Bir başka aının» ne olduğu ise, TİSK'in Nisan 1982 tarihli çalışma raporunda řu sözlerle açıklığa kavuşturulmaktadır:

«...Geçmişte işveren/işçi ilişkilerine yaklaşımda daima işçilerin himayeye muhtaç olduğu görüşünün hakim olduğu bilinen bir gerçektir. Artık işçinin ezildiği, istismar edildiği idialarının geçersizliği ortadadır. Işilerin bugün ulaştığı seviye memurlara sağlanan imknların çok çok üstündedir. Bunun yanında üç milyona yakın işsiz varlığı düşünülürse, ülkemizde çalışan işçilerin mutlu bir azınlık teşkil ettiği söylenebilir. Bu durumu geçmiş tecrübeler işığında artık savunmak mümkün değildir. Bu sebeple, sosyal sorunlara yaklaşırken işçi lehine yorum kriteri terkedilmeli ve ülke yararı gözetilmelidir.»

Böylece 12 Eylül 1980 sonrasında, Türk işverenleri ve iş adamları Türk işçilerini «mutlu azınlık» iln etmiş bulunmaktadır. Aynı çevrelere göre, yapılmak gereken iş, bu «mutlu azınlığın temel hak ve özgürlüklerini elinden almak»tır; üstelik bu yaklaşımla, «hem sosyal sorunlar çözülecek, hem de ülke yararı gözetilmiş olacak»tır. (!)

Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu'nun bu görüşleri geniş ölçüde paylaştığı anlaşılmaktadır...

9. Devleti «**çalışanları koruma yerine, işçi/işveren ilişkilerinde menfaatler dengesini kurmakla ödevli**» hale getirenlerin neler yapması gerektiği ise, gene TİSK'in çalışma raporlarında yer almaktadır.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)na göre,

- Ücretin çalışma karşılığı olmasından hareketle, çalışma yapılmayan günler ve süreler için ücret ödenmesine imkân verilmemeli, bu itibarla halen çalışma yapılmadan ödenen hafta tatili ücreti ile bayram ve genel tatil günlerine ait ücretler çalışılan günler ücretlerine ilâve edilerek bundan sonra ayrıca çalışılmayan günler için herhangi bir ödeme yapılmamalıdır.
- İşyerlerinde her çeşit sendikal faaliyet yasaklanmalıdır.
- Sendikaların siyasi partileri desteklemeleri veya onlara karşı tutum içine girmeleri önlenmelidir.
- Sendikaların siyasi partilerin toplantı, miting ve yürüyüşlerine katılmalarına izin verilmemelidir.
- Üyelik aidatlarının işçi ücret bordrolarından kesilmesi ve sendika hesabına yatırılmasına anlamına gelen «check-

off» sistemi kaldırılmalı ve toplu sözleşmelerle kabulü yasaklanmalıdır.

- Aynı anda birden fazla sendikaya üye olmak yasaklanmalıdır.
- Sendikaların idarî ve malî denetimi her yıl sağlanmalıdır.
- Lokavt Anayasa'da kurumlaştırılmalıdır.
- Grev ve lokavt yasakları genişletilmelidir.
- Hak ihtilaflarında grev yapma olanağı kaldırılmalıdır.
- Grev ve lokavt kararlarının belirli bir süre içinde uygulanması zorunlu olmalı, bu süre geçtikten sonra bu hak kullanılmamalıdır. Grevin başlama tarihi işverene önceden bildirilmelidir.
- Belli bir süreyi aşan grevlerin amacını aşan grevler, «meşru çizgiyi aşan grevler olduğu kabul edilmeli, bu halde toplum yararlarının gerektirdiği bir sürenin sonunda devam eden grevin tarafsız organlarca sona erdirilerek karşılıklı hakların düzenlenmesi yoluna gidilmelidir.
- Uzlaştırma sistemi kaldırılmalı, bunun yerine arabuluculuk müessesesi geliştirilerek, ihtilâfın sonuna kadar grev yapması sağlanmalıdır.
- Toplu sözleşme yükünü karşılayamayacak durumdaki küçük işletmelerde

çalışanlar için toplu sözleşme yasağı getirilmelidir.

- Türkiye'de bölgeler arasında büyük sosyo-ekonomik gelişmişlik ve fiyat farklılıkları olmasına rağmen asgari ücretin ülke çapında tek ücret olarak tesbit edilmesi sosyal adaleti zedeleyici bir durum yaratmıştır; bu önlenmelidir.

- Bir «işveren/işçi ilişkileri yüksek kurulu ve ekonomik ve sosyal konsey» kurularak, bu organların, «asgari ücret tesbitine ilişkin kararları ile, memleket ekonomisinin zorunlu kıldığı hallerde ücret ve fiyatlara veya bunlardaki artışlara tavan konulması hususunda Hükümetçe yürürlüğe konulacak kararlarına ve nihayet, toplu iş sözleşmeleri için oybirliği ile kabul edeceği ortak normlara hukuki bağlayıcılık tanınması» kabul edilmelidir.

10. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun son on yıldır ve özellikle Nisan 1982 tarihli çalışma raporunda, Danışma Meclisi'ne sunulan görüşlerinde açıkça ortaya konan bu isteklerin Anayasa Komisyonu tarafından Anayasa Tasarısına ne şekilde yansıtıldığıнын belirlenebilmesi için Tasarının çalışma yaşamına ilişkin hükümlerine göz atmak yeterli olacaktır.

- 1961 Anayasasının «dinlenme hakkı» başlıklı 44 üncü maddesinde «her ça-

İşçinin dinlenme hakkına sahip olduğunu» belirttikten sonra, «ücretli hafta ve bayram tatili ve ücretli yıllık izin hakkı kanunla düzenlenir» demektedir. İşverenlerse «ücretli hafta ile bayram ve genel tatil günlerine» karşıdır. Anayasa Tasarısının 54 üncü maddesinde «tatiller ve yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir» denilerek, ücretli hafta tatili, bayram ve genel tatil günlerinde ücret ödenmemesinin zemini yaratılmaktadır.»

- Tasarının «sendika kurma başlıklı» 55 inci maddesinde işveren istekleri doğrultusunda, «işçiler ve işverenler birden fazla sendikaya üye olamazlar» hükmü getirilmektedir.
- Tasarının «sendikal faaliyet» başlıklı 56 ncı maddesinde «sendikalar siyasi amaç güdemazler, siyasi faaliyette bulunamazlar, siyasi partilerden destek göremez ve onlara destek olamazlar, dernekler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçlarla ortak hareket edemezler» denilerek, işveren isteklerine uyulmaktadır.
- Gene «Sendikal Faaliyet» başlıklı 56 ncı maddede sendikaların «idarî ve malî denetimi ile gelir ve giderlerinin kanunla düzenleneceği» hükme bağlanmakta, «... üye aidatını sendikaya doğrudan öder» denilmekle, üyelik ai-

datlarının işçi ücret bordrolarından kesilmesi usulü olan check-off kaldırılmaktadır.

- Aynı maddede, «işyerlerinde her çeşit sendikal faaliyetin yasaklanmasına ilişkin istek», «sendikal faaliyette bulunma, işyerinde çalışmamayı haklı göstermez» hükmü ile yerine getirilmektedir.
- Bir diğer sınırlama, bir başka işveren isteğinin ileride yasalaştırılmasında kolaylık sağlamak üzere düşünülmüş ve grev ve lokavt fonlarının milli bankalarda muhafaza edilmesi zorunluluğu getirilmiştir (TÜRK-İŞ'e göre, sendikalar sadece grev fonlarını değil, tüm gelirlerini milli bankalarda muhafaza edebilir, ancak bu düzenlemedeki amaç, grev fonunun kontrol edilebilmesi ve ileride grev fonunun olanaqları kadar grev yapılabilir kuralının gerçekleştirilmesidir.)
- İşverenlerce savunulan «tek sözleşme ilkesi», «Toplu İş Sözleşmesi Hakkı» başlıklı 57 nci maddede, «aynı işyerinde, aynı dönem için birden fazla toplu iş sözleşmesi yapılmaz ve uygulanmaz» hükmü ile, «serbest pazarlığın kısıtlanması» yolundaki istekleri ise, Yasaların emredici hükümleri dışındaki alanlarda pazarlık yapma hakkı ortadan kaldırılarak yerine getirilmektedir. 57. maddede yer alan bu hüküm

şöyledir: «Toplu iş sözleşmelerine, kanun hükümlerine aykırı, bunları değiştiren veya kaldıran hükümler konulamaz.»

- «Grev ve Lokavt Hakları» başlıklı 58 inci madde ile, «lokavt» Anayasa'da kurumlaştırılmaktadır.
- Gene 58 inci madde, «Toplu iş sözleşmesi yapılırken uyuşmazlık halinde taraflar grev ve lokavt hakkına sahiptir» demek suretiyle, işveren istekleri doğrultusunda «hak grevi yapma imkânı» ortadan kaldırmaktadır.
- Aynı maddede «grev ve lokavt yasaklamalarına ve ertelenmesine» değinilerek, bu hallerde uyuşmazlığın işveren deyimi ile bir «tarafsız organ tarafından çözülmesi» öngörülmekte, tarafsız organ olarak da Yüksek Hakem Kurulu tesbit edilmektedir.
- 59 uncu maddede Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun deyişi ile «küçük işletmeleri toplu sözleşme ve grev baskısından kurtarma» operasyonu gerçekleştirilmekte, 100 işletmeden 88'ini kapsayacak genişlikteki bir kısıtlama ile «en çok 10 işçi çalıştıran işyerleri için toplu sözleşme ve grev yasağı» getirilmektedir.
- 62 nci maddede, ücretin ve aylığın, ikramiye ve sosyal yardımların «çalışma sürelerine, iş verimine, iş değerine ve

işin niteliğine uygun olması» gerektiği yolundaki işveren isteğine aynen uyulmakta, yurdumuzda ölçülmesi olanaksız kriterlerle serbest toplu pazarlığı kısıtlayıcı bir önlem geliştirilmektedir.

- Gene aynı maddede, «Asgari ücretlerin tesbitinde, Ülkenin ekonomik gücü, işkolları ve bölgelerin sosyal ve ekonomik özellikleri dikkate alınır» denilerek, işverenlerin asgari ücret tesbitine ilişkin isteğine yer verilmekte, Türkiye düzeyinde tek asgari ücret uygulamasını sona erdirmenin zemini yaratılmaktadır.

- 148 inci maddede kurulması öngörülen «Ekonomik ve Sosyal Konsey de, amaçları ve hedefleri itibariyle, genelde işveren istekleri doğrultusundadır ve serbest toplu pazarlığı, diğer kısıtlamalar yanında Yüksek Hakem Kurulu gibi mecburi tahkim araçlarının yetki ve müdahale olanaklarıyla ortadan kaldırma, kısıtlama hedefini gütmektedir.

- 149 uncu maddede Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun tanımını çerçevesinde «meşru çizgiyi açan grevler» halledilmekte, «Yüksek Hakem Kurulu Anayasanın 58 inci maddesinde öngörülen hallerde (grevlerin yasaklanması ya da ertelenmesi halinde) doğrudan; grev veya lokavtın altmış gün devam etmesi halinde taraflardan birinin veya Çalışma Baka-

nının başvurusu üzerine, taraflar arasındaki uyuşmazlığı kesin olarak çözümler» denilmektedir. İşverenlerin sürekli «arabuluculuk» yapacak bir «tarafsız organ» kurulması yolundaki isteği de karşılıksız bırakılmamış, aynı maddede, «Taraflar da anlaşarak, grev veya lokavta başvurmadan ya da grev veya lokavt sırasında uyuşmazlığı çözümlemesi için Yüksek Hakem Kurulu'na götürebilir» denilmiştir.

TÜRK-İŞ, işte bu nedenledir ki, 19 Temmuz 1982 tarihinde, «Anayasa Tasarısının özellikle ekonomik hak ve özgürlükler alanındaki yegâne kaynağı, Türkiye'de iş çevrelerinin ve Türk işverenlerinin raporlarıdır, bu raporlara geçen görüşleridir» demıştır.

Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu, Anayasa Tasarısını işveren isteklerine ve çıkarlarına alet etmiştir.

«Yuvarlak söz değil, gerekçe gerekçe...» diyenler, dürüst iseler, durumlarını bu deliller karşısında açıklığa kavuşturabilmelidirler.

Anayasa Tasarısı bu şekliyle benimsendiği takdirde,

- Çalışma barışını ve işçi/işveren çıkar çelişkilerini akılcı dengelere kavuşturabilmenin başlıca aracı olan toplu pazarlık sistemi çökecektir.

- Grev hakkındaki kısıtlamalarla toplu iş sözleşmelerini ne yapabilme, ne de yapılmış koruyabilme olanağı kalmayacaktır.
- Zorunlu hakem kurumu istisnai olmaktan çıkıp, işçi/işveren uyuşmazlıklarında son sözün söyleneceği aslî unsur haline gelecektir.
- Sendikalar, her eylemlerinde siyaset yapıyor olmakla suçlanacakları bir çembere sokulmuş olacaktır.
- Sendikalar, malî kaynaklarını ayakta tutabilmek için son derece sorunlarla karşı karşıya bırakılıp, kaynakları kurutulmuş, etkisiz örgütler haline getirilecektir.
- İşçiler, Batı demokrasilerinde «İnsanlık suçu» olarak kabul edilen lokavt aracılığıyla, sürekli olarak kapı dışarı edilme tehdidi altında bulundurulacak, işverenler ise, Anayasada kurumlaştırılan bir «saldırı silâhı» ile teçhiz edilmiş olacaklardır.
- Sendikalar, idarî kararlar bile kapatılabileceklerdir.
- İdarî denetim adı altında tüm sendikal faaliyetler, Uluslararası kurallara aykırı bir anlayışla, sürekli olarak kontrol edilebilecektir.
- Devletin «sosyal» niteliği ancak kâğıt üzerinde bırakılmış olacaktır.

Böyle bir tabloda, ne demokrasinin, ne de işçi/işveren ilişkilerinin geleceğine güvenle bakılamaz. Bu tablo, Türk Ulusunun siyasal rejim tercihini de temsil edemez.

11. İşçi-işveren ilişkilerini düzenlerken herkesin keyfince hareket edebileceği; çoğulcu, özgürlükçü demokrasi anlayışı çerçevesinde, esasları, kuralları belirli hak ve özgürlüklerde istenildiği şekilde oynanabileceği düşünülmemelidir. Kurucu iktidar sosyal çevreyi etkilediği kadar, kendisi de o çevreden gelen isteklerin, akımların, yönselemelerin etkisine açık bulunmalıdır. Konan kurallar toplum gerçeklerine uymadıkları takdirde tamamen etkisiz de kalabilirler. Sosyal gerçeklik alanında, her çeşit kayıt ve etkiden uzak, tamamen bağımsız ve üstün bir iktidar yoktur.

İşçi hak ve özgürlüklerinin temelini «sendika özgürlüğü» oluşturur. Çalışanların meslekî çıkarlarını korumak ve geliştirebilmek için sendika kurabilme, diledikleri sendikalara üye olabilme hakkı temel insan haklarından. Bu hakkın işlerliğinin önlenmesi, kısıtlanması işçileri başlıca koruma aracından yoksun bırakma amacı taşır, bu durumda, işçilerden de «toplumsal sorumluluk yüklenmeleri» beklenemez. İşçilerin ve işçi örgütlerinin toplumsal sorumluluk üstlenmeleri, toplumda işçi haklarına karşı saygı gösterilmesine bağlıdır.

Sendika özgürlüğü işçilerin yüzyıllar

- Grev hakkındaki kısıtlamalarla toplu iş sözleşmelerini ne yapabilme, ne de yapılmış koruyabilme olanağı kalmayacaktır.
- Zorunlu hakem kurumu istisnai olmaktan çıkıp, işçi/işveren uyuşmazlıklarında son sözün söyleneceği asli unsur haline gelecektir.
- Sendikalar, her eylemlerinde siyaset yapıyor olmakla suçlanacakları bir çembere sokulmuş olacaktır.
- Sendikalar, mali kaynaklarını ayakta tutabilmek için son derece sorunlarla karşı karşıya bırakılıp, kaynakları kurutulmuş, etkisiz örgütler haline getirilecektir.
- İşçiler, Batı demokrasilerinde «insanlık suçu» olarak kabul edilen lokavt aracılığıyla, sürekli olarak kapı dışarı edilme tehdidi altında bulundurulacak, işverenler ise, Anayasada kurumlaştırılan bir «saldırı silâhı» ile teçhiz edilmiş olacaklardır.
- Sendikalar, idarî kararlarla bile kapatılabileceklerdir.
- İdarî denetim adı altında tüm sendikal faaliyetler, Uluslararası kurallara aykırı bir anlayışla, sürekli olarak kontrol edilebilecektir.
- Devletin «sosyal» niteliği ancak kâğıt üzerinde bırakılmış olacaktır.

Böyle bir tabloda, ne demokrasinin, ne de işçi/işveren ilişkilerinin geleceğine güvenle bakılamaz. Bu tablo, Türk Ulusunun siyasal rejim tercihini de temsil edemez.

11. İşçi-işveren ilişkilerini düzenlerken herkesin keyfince hareket edebileceği; çoğulcu, özgürlükçü demokrasi anlayışı çerçevesinde, esasları, kuralları belirli hak ve özgürlüklerde istenildiği şekilde oynanabileceği düşünülmemelidir. Kurucu iktidar sosyal çevreyi etkilediği kadar, kendisi de o çevreden gelen isteklerin, akımların, yönselemelerin etkisine açık bulunmalıdır. Konan kurallar toplum gerçeklerine uymadıkları takdirde tamamen etkisiz de kalabilirler. Sosyal gerçeklik alanında, her çeşit kayıt ve etkiden uzak, tamamen bağımsız ve üstün bir iktidar yoktur.

İşçi hak ve özgürlüklerinin temelini «sendika özgürlüğü» oluşturur. Çalışanların meslekî çıkarlarını korumak ve geliştirebilmek için sendika kurabilme, diledikleri sendikalara üye olabilme hakkı temel insan haklarındandır. Bu hakkın işlerliğinin önlenmesi, kısıtlanması işçileri başlıca koruma aracından yoksun bırakma amacı taşır, bu durumda, işçilerden de «toplumsal sorumluluk yüklenmeleri» beklenemez. İşçilerin ve işçi örgütlerinin toplumsal sorumluluk üstlenmeleri, toplumda işçi haklarına karşı saygı gösterilmesine bağlıdır.

Sendika özgürlüğü işçilerin yüzyıllar

süren mücadelesinin ürünüdür. Bu mücadele, zaman içinde, özgürlükleri küçük bir azınlığın imtiyazı olmaktan çıkarmış, demokrasi anlayışına yeni boyutlar kazandırmıştır. Çoğu ülkenin ulaşma çabası içinde olduğu çoğulcu özgürlükçü demokrasi de, işte bu temel üzerinde yükselebilmiştir. Bu özgürlük, çağımızda, uluslararası hukukun konusudur, bu çerçevede değerlendirilmelidir.

İşçilerin ekonomik hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla sendika kurma hakkı vardır; bu haktan her çalışan yararlanacaktır. Sendikalar ana tüzük ve yönetmeliklerini serbestçe düzenleme, yöneticilerini tam bir özgürlük içinde seçme, başta toplu pazarlık ve grev olmak üzere, çalışmalarını ve iş programlarını özgürce belirleme haklarına sahiptir. Devlet bu hakların yasal bir biçimde kullanılmasını engelleyecek, hakları ve özgürlükleri kısıtlayacak müdahalelerden kaçınmak zorundadır. Bu ilkeler çoğulcu özgürlükçü demokrasinin en önde gelen dayanaklarıdır. Demokrasi bu ilkelerle güçlüdür.

Türkiye, tüm bu gerçekleri 21 yıl önce görmüş, yaşama geçirmiştir. İşverenler aksini savunuyor diye aksi yapılamaz.

12. Türkiye’de çoğulcu ve özgürlükçü demokrasi önündeki en büyük engel, işçileri «mutlu azınlık» ilân edecek kadar kendinden geçmiş bir durumda hareket eden iş-

verenlerdir. Bu çevreler, yeni değil, 1961 Anayasasının kabulünden bu yana işçi/işveren ilişkilerinde sağlıklı bir yapı kurulabilmesini engellemeye, her olanağı değerlendirerek, hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasını sağlamaya çalışmışlardır. Anayasa Tasarısına aktarmayı başardıkları görüş ve değişiklik tasarılarında yer alan önerileri ile şimdi de yeni bir çıkmaz yaratma arefesindedirler.

TÜRK-İŞ olarak ilân etmek istiyoruz ki, Anayasa Tasarısı ile özellikle işçi/işveren ilişkilerinde tasarlanan düzen, bir çıkmazdır; işveren propagandasının etkisi altında kalınmamalıdır.

Anayasa Tasarısı ile öngörülen düzende, memurlar gibi, işçiler içinde önemli bir kesimin de sendika kurma, toplu sözleşme yapma ve bunu sağlayabilmek için, koşullar gerektiriyorsa, greve başvurma olanakları ellerinden alınmaktadır.

Anayasa Tasarısı ile öngörülen düzende grev hakkının özü vahim bir şekilde zedelenirken, işverenlere Anayasa desteğinde bir saldırı silahı verilmek istenmektedir.

Anayasa Tasarısı ile öngörülen düzende grevleri yapılamaz hale getirecek her önlem geliştirilmektedir. Grev yasakları, daha ileri derecede erteleme olanakları sağlanması yanında, Yüksek Hakem Kurulu vasıtasıyla «mecburî tahkim» kuralı haline getirilmektedir. Yüksek Hakem Kurulu,

bu düzende, serbest toplu pazarlık hakkının kullanılmasına her zaman müdahale edebilecek, çalışma şartlarını resen düzenleyebilecektir. Türk işçilerine Yüksek Hakem Kurulu'nun çalışmalarının «geçiş dönemi ile sınırlı» olduğu güvencesi verilmiştir. Yüksek Hakem Kurulu'nun 2364 Sayılı Kanun çerçevesinde sürdürdüğü çalışmalarına hiçbir işçi saygı duymamakla beraber, «geçiş döneminin koşullarına ayak uydurma sorumluluğu ile» tahammül etmektedir. Bu kurul, Yönetimin tarafsızlık ilkesi ile taban tabana çelişen bir çalışma içindedir. Kurul, bir baskı aracı olarak çalışmaktadır. İşverenlerin toplu pazarlık sırasında gerçekleştirmeye olanak bulamadıkları kısıtlayıcı düzenlemeler, bu Kurul tarafından toplu iş sözleşmelerine yerleştirilmekte, sözleşmelerin yapısı, karakteri değiştirilmektedir. Kaldı ki, Anayasa Tasarısı ile öngörülen düzende, ihtiyaçlara uygun işçi isteklerini gerçekleştirme olanağı dahi bulunamayabilecektir; zira, işveren istekleri doğrultusunda Yüksek Hakem Kurulu'nun da yetki alanı, Anayasa Tasarısının 62 nci ve 148 nci maddelerine göre sınırlandırılmaktadır.

Anayasa Tasarısı ile öngörülen düzende yapılmış bulunan toplu iş sözleşmelerinin de hiçbir güvencesi kalmayacaktır. Zira, Tasarı, toplu iş sözleşmelerinin işverence çiğnenmesi halinde grev yapılmasına imkân vermemektedir. İşçiler, ağır işlediği herkesçe bilinen, üstelik Yüksek Hakem

Kurulu Başkanının sonuç olarak denetiminde bulunan iş yargısının insafına terk edilmiş olacaktırlar. Türkiye’de hak grevinin çok yapılmamış olmasına rağmen, iş çevrelerinin, işverenlerin neden hak grevlerinin kaldırılmasını istedikleri dikkatle değerlendirilmelidir. Amaç, toplu iş sözleşmesini çığneme halinde kısa sürede harekete geçirilebilecek bir yaptırım aracından kurtulabilmektir.

Anayasa Tasarısının öngördüğü düzende sendikaların her çeşit çalışması **«siyaset yapıyor olma tehdidi altında»**dır. Temel işlevi işçilerin ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek de olsa, sendikaların çalışmalarını siyasetten bu keskin hatlarla soyutlayabilmek olanaksızdır. Sendikalar baskı grubudur. Baskı grupları ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplardır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü’nün yerleşmiş kararlarına göre, sendikalara böyle «genel nitelikte siyaset yasağı getirilmesi sendika özgürlüğü ile bağdaşmaz. Esasen böyle bir yasaklama, eğer etkin bir «baskı aracı» olarak düşünülmemekteyse, gerçekçi de değildir. Siyaseti en az sekiz yıl öğrenim yapabilmeyi başaranlara açıp, diğerlerine kapatmak, ekonomik koşullar nedeniyle öğrenim yapamayanlara —başta işçiler ve köylüler— katılımcı demokrasi kapısını kapatmak demektir. Bu yoldan siya-

set küçük bir azınlığın imtiyazı olup, çıkacaktır.

Anayasa Tasarısı ile öngörülen düzen-
de, işçileri haklarını koruma ve geliştirme
mücadelesinde malî kaynaktan yoksun ha-
le getirmenin plânları yapılmıştır. Malî kay-
nakları kurutulacak sendikalar toplu söz-
leşme sisteminin etkili gücü olmaktan çı-
karılacak, sendikacılık çökertilecektir. Da-
ha ilk günlerden, 1970'li yıllardan beri işçi
üyelik aidatlarının ücret bordrolarından ke-
silmesinin engellenmesi yönündeki işveren
isteğinin temelinde yatan bu düşüncedir.

Anayasa Tasarısı ile öngörülen düzen-
de sendikalar malî denetim yanında idarî
denetime de tâbi tutulacaktır. Sendika öz-
gürlüğünün en önemli yönü, sendikaların
devlet karşısındaki sahip oldukları hukuki
statüdür. Sendika özgürlüğünü düzenleyen
uluslararası sözleşme ve kurallara göre,
sendikalar kuruluş, çalışma, yönetim, dene-
tim, tasfiye ve üst örgütler kurma ve bu
örgütlere katılma alanında tam bir özgürlü-
ğe sahip olmalıdır. Bu özgürlüklerin anlam
taşıyabilmesi için sendika ile devlet ilişki-
sinde sendikaları bağımlı hale getirebilecek
düzenlemelerden kaçınılması gereklidir.
İdarî denetim sendikaları bağımlı hale ge-
tirmede son derece tehlikeli bir araçtır. Bir-
leşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgü-
tü'nün belirttiği gibi, «sendikaların iç işle-
yişlerinde kendi karar ve yönetimlerine
bağlı olmaları sendika özgürlüğünün bir

gereğidir; iç işleyişe ilişkin kurallar ve yönetim biçimini sendika üyeleri belirler» Bununla birlikte uluslararası kurallar sendikaların dışarıdan denetlenebilmesi yolunu kapatmaz. Ancak **«böyle bir denetim uygun yargı mercilerince yapılmalıdır; idareye sendikaların iç işleyişini denetleme yetkisi tanıyan düzenlemeler uluslararası kurallara uygun değildir.»** Malî denetim ise bir **«malî kontrol ve soruşturma»** biçimine dönüştürülmemelidir. Ancak **«istisnai olarak ve koşullar gerektirdiğinde başvurulacak, tarafsızlığı bilinen uygun mercilerce yapılacak bir çalışma olmalıdır.»**

Görüldüğü gibi sendika özgürlükleri alanı başıboş, herçeşit düzenlemenin istenildiği bir biçimde yapılabileceği bir alan olmaktan uzaktır.

13. Türk işçilerine temel hak ve özgürlüklerinin ellerinden alındığı bir davranış lâıyk görülmemelidir.

Anayasa Komisyonu, Anayasa Tasarısını işveren çıkar ve isteklerine alet etmiştir. Bu, sağlıklı bir gelecek için mutlaka önlenmelidir.

14. Oniki Eylül Demokrasiyi Koruma ve Kollama Harekâtının önde gelen hedefi, çoğulcu özgürlükçü demokrasiyi yeniden kurmak ve sürekli kılabilmeğdir. Ulusumuz için hayatî önem taşıyan bu hedefin gerçekleştirilmesinde toplumun her kesiminden so-

TÜRK-İŞ

rumluluklarını bilmesi özellikle geçiş dönemine özgü önlemlere saygılı olması beklenmiştir. Toplumdan bu davranış kurallarına uymalarını isteyenler, buna karşılık, geleneksel tutumlarına da uygun bir biçimde, topluma her alanda adaletli ve tarafsız bir yönetim sözü vermişlerdir. Yarının devlet yapısında ve demokrasisinde Türk Toplumunun en büyük güvencesini bu söz teşkil etmektedir. Anayasa çalışmalarında bu söze ve Ulusça ulaşılmak istenen çağdaş hedefe gölge düşürülmemesine özen gösterilmesini yürekten dilemekteyiz.

TÜRK-İŞ, Danışma Meclisi'nin değerli üyelerinin ve sonuç olarak da Milli Güvenlik Konseyi'nin Anayasa Tasarısında yer alan haksızlıkları önleyeceği, yanlış ve yanlışlıkları düzelteceği umudunu korumaktadır.

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

331.88 T DR 1980